

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 25.

V LJUBLJANI, 24. JUNIJA 1934.

KNJIGA 15.

SELLA HASSE

PREZIDAVA KOLODVORA (lesorez)

VODA SPREMINJA OBLIČJE ZEMLJE

Pravkar smo delali na našem vrtu in spravili vse v najlepši red, ko je prišla takšna nevihta, da smo videli drevesa skozi okno kakor skozi megleno steno. A ni trajalo dolgo, da smo šli spet vdihavat očiščeni zrak in ogledovat si učinke neurja. Voda kaplja z dreves, tvori na zemlji majhne jarke in šumi v neznatnih tokih. Tekoča voda je uničila urejajoče sledove motike in si izkopala majhno rečno strugo. Če pomislimo, da deluje voda na podoben način že neizmerna tisočletja na površini naše zemlje, si lahko predstavimo, kako so oblike pokrajin odvisne od njenih sil.

Kako nastajajo te spremembe?

Prvi pogoj je gibanje. Stoječe vode, mlake, jezera itd., oblikujejo pokrajino na drug način in ne tako globoko, namreč s tem, da se pokrajina okrog njih prerase, da se vodne površine spreminjajo v kopnine itd. Brzina vodnih tokov in s tem njih vpliv na podlago je odvisna od padca. To razumemo brez nadaljnega. Če reka počasi teče, grebe le slabotno v zemljo, hitri toki kakor pri gorskih rekah pa ustvarjajo globoke soteske. A ne smemo si predstavljati, da teče reka po vsej širini z enako brzino. Če ima ravno strugo brez ovinikov, je v sredini najhitrejša, ob bregovih počasnejša, ker je tu večje trenje. Vsi vozači s sklopnimi čolni izkušajo to dejstvo,

Toda rek z ravnimi strugami ne najdemo nikjer in dovolj redko naletimo na posamezne ravne dele strug. Kajti

po vsod se dobijo ovire, skale, trša dna, otoki drevesnih debel in podobno. In ker voda običajno nima tolikšne moči, da bi takšne ovire odplavila, napravi struga pač ovinek. S tem pa se vsa vodna sila preloži. Kajti sedaj je najhitrejši tok prešel od sredine proti vnanji strani krivine in na notranji strani se odlagajo usedline. Posledica je ta, da postaja krivina po žilavem drobnem delu vodnega toka čedalje močnejša, reka »meandrirá«, se vije v samih kačastih zavojih.

Takšna reka dobiva, kakor rečeno, čedalje močnejše krivine in lahko si izračunamo, da postanejo te nekega dne tolikšne, da se presede med dvema rečnima krajema popolnoma zoži in ga vo-

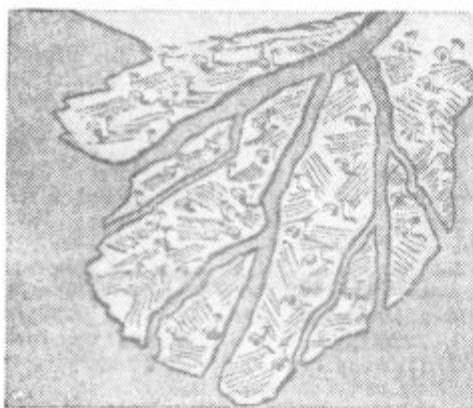
da hipoma prebije. Posledica je ta, da teče reka potem spet majhen kos ravno. Kaj pa nastane iz odrezanega rečnega loka? »Mrtvi rokavi«, kakršne najdemo povsod v naših rečnih nižinah: kos rečne struge s stoječo vodo, porasel z bičevjem in lokvanji. V njem gnezdi-jo najrajši divje race.

Umljivo nam bo, da nastopajo takšne meanderske oblike (imenovane po starogrški reki Meandru) samo v nižavah v čisti obliki. Samo tu ima reka dovolj prostora, da dela velike ovinke in vrh tega — kar je še važnejše — majhen padec. Kakor smo slišali, so namreč vsakovrstne ovire povod za krivljenje rek in čim počasnejši je tok, tem lažje se izogne tem oviram.

V gorovju pa so rečne doline večinoma drugačne. Tam ima reka hitrejši padec in trdna tla, ki jih ne more tako lahko obdelati. Tako se zagreba večinoma v ozkih tesneh v globino. Ker pa dno običajno ni povsod iz iste kamenice, temveč si često sledijo trše in mehkejše plasti, si bo tekoča voda tudi z raz-

Gorska soteska v obliki črke V

Delta Nila

lično hitrostjo obdelala podlago in tako se primerijo česti slapovi. Kajti trda tla so se dalj časa upirala vodi nego mehkejša tla pred njimi.

Le malokdo, ki je potoval v prosti naravi, si je ogledal obliko, t. j. prerez kakšne doline pobližje. Posebno v gorovju so nam možna v tem pogledu zanimiva odkritja. Tu namreč ni samo tekoča voda edina sila, ki tvori doline, temveč tudi trdna voda: ledniki. Ledniške doline, torej takšne, ki so jih ustvarili ledniki, imajo v prerezu obliko črke U, reke pa se zarezujejo v gorovje v obliki črke V.

Seveda nastanejo slapovi lahko tudi na krajih, kjer je že od vsega početka obstajala skalna bariera, preko katere je morala skočiti tekoča voda. Ker pa učinkuje vodna moč tudi ob slapu samem, se mora zgoditi, da

roma slap čedalje bolj nazaj.

»Erozija«, kakor imenujemo razdiralno silo vode, je usmerjena nazaj. Ob vseh velikih slapovih sveta lahko opazujemo, kako potujejo v smeri proti izviru. Toda če dobro premislimo ta nazaj usmerjeni učinek reke, pridemo do zaključka, da se reka prav za prav v vsej svoji dolžini zagreba proti izviru. Tako je tudi v resnici. Rečni sistemi prelagajo ozemlje svojih virov čedalje bolj nazaj.

Ob reki navzdol postaja tok čedalje počasnejši, nastajajo zavoji, čedalje več grušča, ki ga prinaša reka iz gorovja s seboj, se odlaga in končno postane tok tako len, da o »toku« niti ne moremo več govoriti. Potem se lahko seveda dogodi, da se ustavi in ustvari jezero in da se to jezero po kakšnem nenadnem odtoku na spodnjem koncu odteče in iz-

suši. Posledica bo ta, da se reka zaje v planjavo, ki jo je sama ustvarila in napolnila s svojim gruščem, da si ustvari novo dolino, dokler ne prične tudi v tej odlagati svoj grušč in se zvijati. Ostal je skrajni rob prve doline, tako da je profil rečnega toka po več takšnih dolinah podoben stopnicam, oziroma terasam, kar se da često opazovati.

V neposredni bližini rečnega izliva v morje postane tok v pretežni večini primerov tako len, da odloži vse snovi, ki jih prinaša s seboj, posebno pesek in prod, ter se stvori »delta«. Delta je prav za prav ime grške črke, ki znači naš d in jo pišemo v podobi trikotna. Grki so imenovali naplavljenno ozemlje ob izlivu Nila, ki ima trikotno obliko, »Delta« in to ime se je ohranilo za ustja velikih rek do danes, tudi če ta ustja nimajo trikotne oblike. Delta je po obsegu lahko ogromna. Tako meri nilska delta kakšnih 22.000 kvadratnih kilometrov, delta Brahmaputre in Gangesa pa preko 80.000 kvadratnih kilometrov. Takšne delte sečejo seveda neštevilni posamezni rečni rokavi in so polne otokov; nemogoče jih je točno zarisati na karto, ker

neprestano spreminjajo
svojo pot in obliko.

Čestokrat se zgodi, da se dve sosedni delti združita, kakor vidimo to pri Mozzi in Renu ter Brahmaputri in Gangesu. Še danes se rečne delte večajo. Tako so pri delti Pada izmerili, da se je v 70 letih povečala za 52 kvadratnih kilometrov. Lahko si izračunamo, kako bo v nekoliko tisoč letih z Jadranom in gornjeitalsko nižavo, če se bo ta rast nadaljevala v tej meri.

(Po dr. G. Hagenerju — k)

FOSILNA SLONOVINA

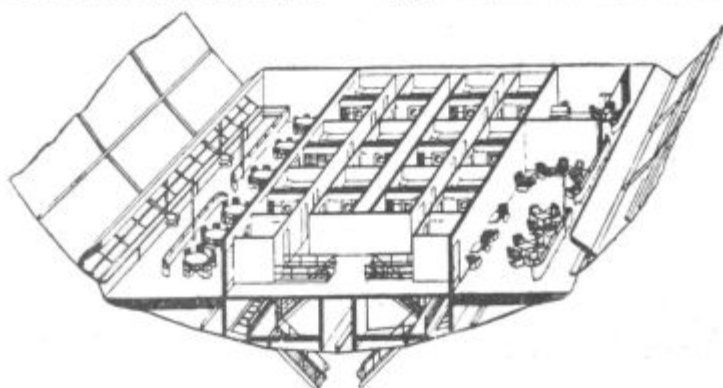
Poleg prave slonove kosti igrajo na tržiščih s tem blagom precejšnjo vlogo tudi mamutovi zobje. Celi eksemplariji so sicer precej redki, dobe se pa na peščenih obrežjih severnosibirskih rek prav lepi kosi zob, iz katerih se da rezati dragocena slonovina. Sibirska »pokopališča mamutov« se industrijsko eksploatirajo in so že pred vojno pridobivali v njih do 32.000 kg fosilne slonovine. Po vojni se je proizvodnja še znatno dvignila, vendar se pa ni bati, da bi bila nahajališča v sibirskih tundrah tako kmalu izčrpana, ker so prvič zelo bogata, drugič so pa težko pristopna. Podoba je, da bo še dolgo potem, ko bodo afriški in indski sloni že zdavnaj izumrli, na razpolago še zmerom dovolj fosilne slonovine iz Sibirije.

LETEČI HOTEL

Po katastrofi velikega angleškega zrakoplova R 101, ki ga je vihar na Francoskem treščil na zemljo, je vse kazalo, kakor da so zrakoplovi odigrali svojo vlogo in da bo v bodoče ves promet po zraku pripadel samo letalom. Nekatere zrakoplove, ki so bili tisti čas v gradnji, so demontirali, in nekatere države so gradnjo zrakoplovov vobče črtale iz programa. Zadnji čas pa so se velike družbe za zračni promet, ki nameravajo urediti redne zračne zveze med posameznimi kontinenti, začele iznova zanimati za zrakoplove, ki bi lahko vzdrževali pro-

ugoden glede ekonomičnosti obratovanja, kakor vodik, ki je neprimerno cenejši in ima razen tega večji vzgon. Kubični meter helija velja še zdaj najmanj 30 dinarjev, tako da že samo polnilo zrakoplova velja nekaj milijonov. Podjetje pa se je moralo iz razlogov varnosti vzlic temu odločiti za helij, ker kaže zgodovina zrakoplovstva, da je vodik v bližini ljudi le preveč nevarna reč.

Kočljivo je pri zrakoplovih tudi vprašanje pogonskih strojev. Če se uporabljajo tekoča goriva, postaja zrakoplov med poletom čedalje lažji in se mora iz njega neprestano izpuščati nosilni plin,

Načrt razporeditve potniških prostorov v novem zrakoplovu

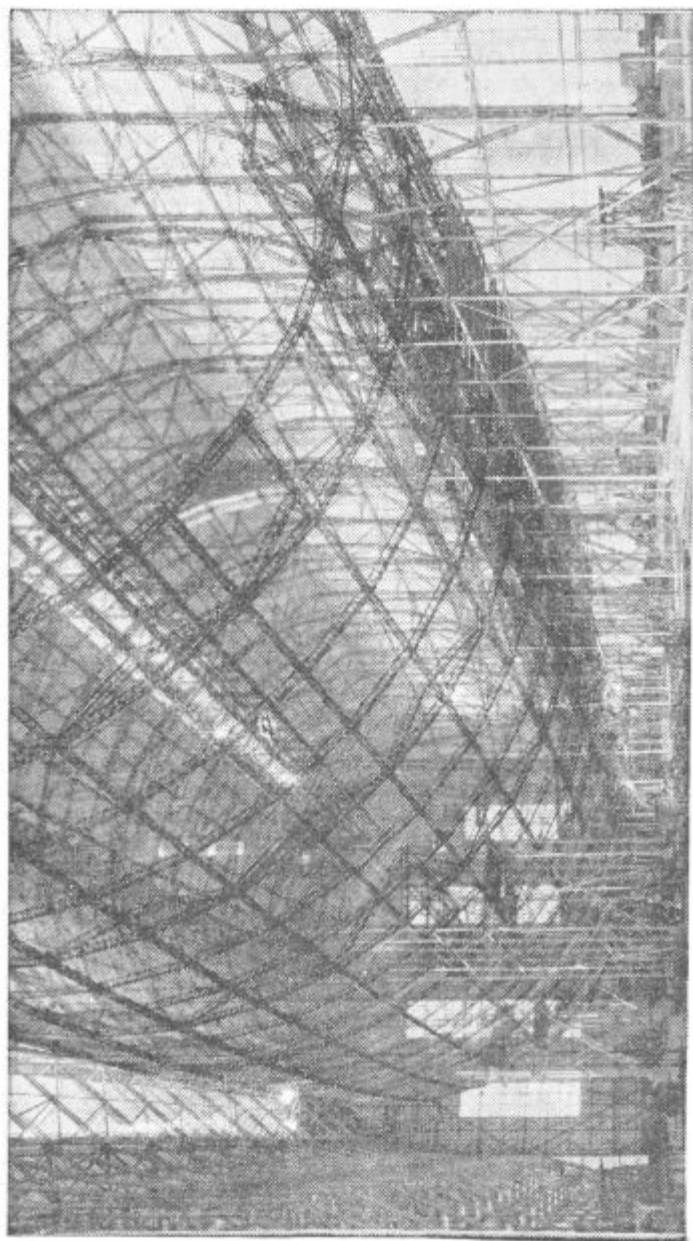
met brez pristajanja na oceanu, s čimer bi odpadli dragi plavajoči otoki, potrebni za pristajanje letal.

Novost vseh bodočih zrakoplovov bo ta, da bodo brez izjeme vsi napolnjeni z nevenljivim helijem. Prav zdaj skločevajo Nemci v Friedrichshafenu svoj novi orjaški cepelinovec »LZ 129«, ki bo pokazal vse najnovejše izpopolnitve v gradnji zrakoplovov. Dolžina novega zrakoplova znaša 248 m, dočim je bil njegov prednik »Grof Zeppelin« dolg samo 235 m. Tudi premer novega zrakoplova je za skoraj 11 m večji, kakor pri njegovem predniku, in znaša 41.20 metrov. Prostornina »LZ 129« znaša okroglo 190.000 m³, dočim je bila pri »Grofu Zeppelinu« samo 105.000 m³. Navzlic ogromnim dimenzijam pa novi zrakoplov ne bo imel dosti večje nosilnosti, kakor »Grof Zeppelin«, ker — kakor že rečeno — ne bo napolnjen z vodikom, marveč s helijem, ki ima skoraj za 8% manjši vzgon. Helij je kot polnilo za zrakoplove vobče dosti bolj ne-

ker bi drugače zrakoplov ušel v nedogledne višave. Izpuščati dragoceni helij pa nikakor ne kaže, ker bi z vsakim kubičnim metrom nekoristno izpuhtelo v zrak najmanj 30 Din. Zaradi tega bo pri novem zrakoplovu napolnjenih s helijem samo 70% prostornine, dočim bo ostalih 30% še zmerom napolnjenih z vodikom, tako da se bo po potrebi izpuščal samo vodik, ki je poceni. Mesto navadnih bencinskih motorjev bodo gnali novi zrakoplov dieselski motorji, kar bo tudi znatno povečalo varnost. Dograditev zrakoplova se bo najbrž prav zaradi teh motorjev nekoliko zakasnila, ker stroji danes niti še niso zgrajeni. Z njih konstrukcijo se bavijo ta čas tri velike nemške strojne tovarne. Poskusil z njimi trajajo že nekaj let, vendar pa se doslej še ni posrečila konstrukcija, ki bi bila dovolj lahka. obenem pa bolj ekonomična in zanesljiva v obratovanju nego so navadni letalski motorji. Zrakoplov bo imel samo 4 motorje namestu 5, kakor »Grof Zeppelin«, zato bo pa

vsak razvijal 1200 ks. Zrakoplov bo vzel s seboj 60.000 kg goriva, najbrž nafte, ki bo spravljena v več ločenih tankih, razporejenih v podladju kraj glavnega

ljeni tudi vsi glavni kontrolni instrumenti in je v njih dovolj prostora za monterje, ki lahko na ta način kar med vožnjo opravijo morebitna popravila.

Fajčevinasto tenko kovinsko ogrodje novega zrakoplova, ki tvori osnovo cele konstrukcije

osrednjega hodnika, ki bo tekel vzdolž celega zrakoplova.

Motorji bodo vdelani v posebnih gondolah zunaj zrakoplova. Ta način montiranja motorjev se je doslej najbolj obnesel, ker so v gondolah hkrati sprav-

Važna novost pri novem zrakoplovu bodo pomožna kolesa za pristajanje, ki bodo montirana namestu dosedanjih odbijačev, in ki bodo napravila zrakoplov med pristajanjem dosti bolj okreten kakor doslej. Po novih načelih bo urejen

tudi prostor za tovor in potniško prtljago. Vrata za nakladanje bodo tako velika, da se bo skozenje lahko potegnili cel avtomobil normalne velikosti. Najbolj velikopotezno pa so na novem zrakoplovu urejeni prostori za potnike, ki jih shematično kaže naša slika.

Vsi potniki, ki so se kdaj delj časa vozili z zrakoplovom, so se pritoževali, da postanejo prostori, ki so človeku med vožnjo na razpolago, sčasoma le nekam pretesni, da bi se mogel v njih udobno počutiti. Na dosedanjih zrakoplovih je bil pač izrabljen vsak prostorček, kakor je že nanesa oblika cele konstrukcije. V njih se je lahko sicer udobno sedelo in tudi par korakov si lahko napravil sem ter tja, drugega pa nič. Kajenje, ki je marsikomu nujno potrebno za dobro voljo, je bilo najstrožje prepovedano in potniki, ki so leteli z »Grofom Zeppelinom« v Južno Ameriko, pripovedujejo, da marsikdo ne bi izdržal, če se ga ne bi bil usmilil kapitan in mu dovolil na skrivaj od časa do časa pokaditi cigareto v tesnem prostorčku zrakoplovne električne centrale. Vseh teh neprijetnih omejitev na novem zrakoplovu ne bo. Potnikom bodo na razpolago veliki, udobno urejeni prostori za vsakršno uporabo. Potniški krov ne bo nič ožji kakor na srednje velikih preoceanskih parnikih. V prostorih sicer ne bo nepotrebnega luksuza, a tudi manjkalo ne bo ničesar, kar bi potnik težko pogrešal. Tu bodo svetle kabine, promenađni krovi na obeh straneh zrakoplova, topla in mrzla voda v vsaki kabini, pršna kopel, poseben salon za kadilce in celo bar. Več tudi razvaja človek ne more zahtevati. Pri razporeditvi prostorov se je bilo treba v prvi vrsti ozirati na obliko zrakoplova in tu so našli konstrukterji izvrstno rešitev. Dočim so bili na »Grofu Zeppelinu« prostori za potnike neposredno za navigacijsko gondolo, pa so pri novem zrakoplovu popolnoma ločeni od nje. Spravljeni so v notranjščino zrakoplova, dočim navigacijska kabina še zmerom prosto visi na sprednjem koncu podladja. Ta kabina je pri novem zrakoplovu le dosti bolj prostorna, sicer pa opremljena prav tako, kakor pri starejših zrakoplovih. Na skrajnem sprednjem koncu so priprave za krmarjenje, takoj za njimi je oddelek z navigacijskimi instrumenti, nad tema prostoroma pa leži kabina z brezlično oddajno in sprejemno postajo ter z radiogoniometričnimi pripravami za določevanje smeri.

Prostori za potnike imajo v celoti 400 m² površine in so skoraj štirikrat

večji kakor na »Grofu Zeppelinu«. Polovica prostorov je za podnevi, ostali prostor pa zavzema 25 spalnih kabin s 50 posteljami. Dnevni prostori so pomaknjeni v dveh skupinah proti skrajnemu obodu zrakoplova, spalne kabine pa so razvrščene sredi med njima.

Vsi prostori so porazmeščeni na dveh krovih, ki ležita drug vrh drugega. Sredi zgornjega kroga so spalne kabine. V vsaki je umivalnik s tekočo mrzlo in toplo vodo, večdelna omara in postelja. Na sprednjem delu krova je velika svetla obednica s 100 m² površine, na zadnjem delu krova pa salon in poleg nje ga manjši prostor za pisanje in čitanje. Po obeh vnanjih delih krova tečeta promenadna hodnika s širokimi okni, ki so nagnjeni v kotu 45°, tako da imajo potniki neoviran razgled ne samo v vodoravni smeri, ampak tudi poševno navzdol, da lahko neovirano pregledajo vse obzorje. Z zgornjega krova vodijo široke stopnice na spodnji krov, kjer so toaletni prostori, kopalnica, salon za kadilce, bar, prometna pisarna, jedilnica za posadko in kuhinja na elektriko. Iz kuhinje vodi posebno dvigalo za jedila v obednico na zgornjem krovu. Vsi prostori so na moč okusno opremljeni in imajo vsi umetno zračenje, kurjavo na topel zrak in električno razsvetljavo. Z električnim tokom oskrbuje ves zrakoplov posebna električna centrala, ki je v neprodušno zaprti kabini sredi podladja. Prostori za posadko so razvrščeni vzdolž osrednjega hodnika.

Že samo naštevanje vseh teh prostorov da slutiti, da se bo z novim zrakoplovom potovalo prav tako udobno, kakor z vsakim modernim oceanskim parnikom. Potniki ne bodo več stisnjeni v tesnih celicah kakor doslej, marveč se bodo lahko po mili volji razgibali in izprehodili po dolgem in po čez. Na razpolago jim bo celo velika razgledna ploščad na vrhu zrakoplova, kamor se bo prišlo po spiralnem stopnjišču v vertikalnem hodniku.

Ako bodo Maybachove tovarne v pravem času dobavile motorje, potlej računajo, da se bo novi zrakoplov že letošnjo jesen lahko dvignil na prve poskusne plete. Ko bo dovolj preskušen, ga bodo uvrstili med druge zrakoplove in letala, s katerimi nameravajo urediti redno zračno progo med Evropo in Južno Ameriko. Če bo frekvenca na tej progi dovolj velika, računajo, da bo potovanje z zrakoplovom le za malenkost dražje od potovanja z atlantskimi parniki v prvem razredu.

O PRIDOBIVANJU PETROLEJA V JUŽNI AMERIKI

FR. SLOVNIK

Podati hočem kratko sliko petrolejskih ležišč in opisati pridobivanje tega zemeljskega zaklada v Južni Ameriki. Velike družbe, koncerni imenovane, izkoriščajo in črpajo tekoče zlato. Petrolejske družbe so največji trusti na svetu. »Standart Oil Comp.« z mogočnim Rockefellerjem znanem petrolejskem kralju in »Shell Oil Coy« sta ogromna trusta, ki posedujeta velika petrolejska polja po vsem svetu. Petrolejski trusti diktirajo valute, zaradi njih nastajajo svetovni spori (zadnji med Anglijo in Perzijo) in tudi antanta je zavojevala svetovno vojno s pomočjo tega zemeljskega zaklada. O petrolejski politiki so pisane obširne knjige.

Bil sem »Staffmember« — tehnični uradnik pri »Shellkoncernu« v Maracaibu ter v raznih podružnicah v republiki Venezueli. »Shell Oil Coy« se stoji iz treh ravnateljstev s sedežem v Londonu, v Haagu in v New Yorku. Ta ravnateljstva so duša vsega podjetja. Ta pa so razdeljena zopet v manjša ravnateljstva, katerim so podrejene številne podružnice. Maracaibo leži ob enako imenovanem jezeru, ki je zvezan z ozkim naravnim kanalom z morjem. Pri ravnateljstvu v Maracaibu je zaposlenih ca 500 uradnikov in ca 2000 delavcev. Dnevna produkcija petroleja znaša 100 tisoč ton v Venezueli. Petdeset ladij zapusti dnevno maracaibsko luko in odvažja črni zaklad na svet. Družba ima povsod svoje kolonije in poseduje svoje ladje, železnice, traktorje in najrazličnejša prometna sredstva. Skrbi za zabavo in udobnost številnih uslužbencev. Veliki klubi, igrišča, bazeni in razne druge naprave nudijo vsem potrebno razvedrilo.

V Maracaibu vlada silna vročina. Predmestje, kjer je kolonija Bella Vista je najlepši kraj mesta in leži na pobočju, kjer prijetno pihlja vetrič, ki blagodejno boža razgreta čela. Petrolejska naselbina je mesto zase. Lepa stavbišča, igrišča za tenis, golf, criquet, nogomet, bazeni napravljajo najlepši vtis na človeka. Krasni palmovi gaji in lične stavbe se zde kakor pravljicična mesta. V koloniji so klubi, kinematografi, knjižnice,

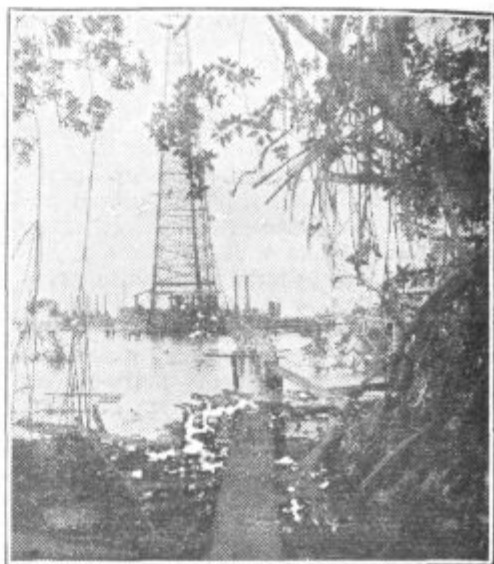
zabavišča in ne kažejo bližine petrolejskih ležišč. Petrolejski vrelci so oddaljeni od naselbine ca 20—600 km. Iz Maracaiba sem se odpeljal z ladjo »Crostobal-Colon« v »Cabimas«, ki leži na južnovzhodni strani jezera, kjer so najbližja petrolejska ležišča.

Med vožnjo smo srečavali neprestano kolone petrolejskih tank-ladij, to so črne jeklene pošasti, ki bruhajo dim in ob strani neprestano izločajo umazano vodo in puščajo za seboj vodni razor ter vozijo petrolej na otok Curaçao (otok Srca), kjer ga rafinirajo. Na vsej obali so kokosovi gaji in že od daleč smo opazili z broda čudne železne in lesene stolpe, ki segajo iz vodne gladine in so postavljeni vzdolž obale in v notranjosti. Vsak stolp zase je vrelc in teh je več tisoč. Povezani so s cevmi, po katerih odvajajo p. n. in petrolej v posebne tanke. Ladja nas je pripeljala v pristanišče, odkoder sem odšel v kolonijo, ki leži sredi palmovih gajev, in če ne bi videl mnogih petrolejskih stolpov bi mislil, da sem prišel v paradiz. Vse bi bilo, le silni vročini se človek naših krajev težko privadi. Privadil sem se rad ali nerad, priučil razmeram in se končno seznanil z vsemi podrobnostmi, ki jih mora poznati človek v tej stroki.

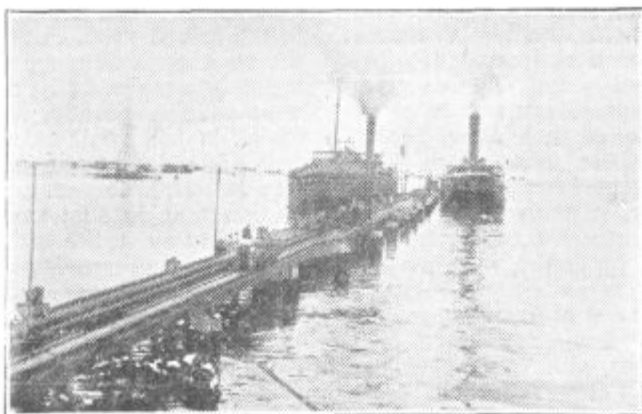
Zelo zanimivo je iskanje petrolejskih ležišč. Cel štab geometrov in geologov se odpravljajo v razne okraje države. Vsak tak geometer in geolog je heroj v bodoči mu poverjeni nalogi. Ko se vrnejo geometri iz pragozdov, džungel in puščav s kartami, ki so jih na mestu izdelali, jih dobijo geologi, da na njih zaznamujejo ležišča rud. Vsak geolog dobi svoje določeno ozemlje. Pred odhodom se določi okoli trideset zanesljivih mesticev in se kupi kakih deset do dvajset mul, seveda vse na račun tvrde. Na živali natovorijo razna merila, šatore, živež in orožje z municijo, ki se uporabi, če naleti karavana na sovražne Indijance. Tako opremljena karavana se poda na iskanje petroleja. Ko je geolog določen teritorij obdelal, predloži elaborat tehničnemu managerju, ki pošlje v dotične kraje tehnično osobje s potrebnim številom delavcev, da pripra-

vijo pragozd za nadaljnja strokovna dela. Pripravljajo teren in zgradijo potrebna bivališča. Nato napravijo ceste in zvežejo ležišča tudi z železnico. Vse to delo zahteva ogromnega napora in velikih materialov, ter često tudi človeških žrtev; zlasti če pride do bojev z Indijanci, ki se na življenje in smrt bore za svojo posest. Zmaga vedno civilizacija, ki ima na razpolago vsa sredstva in jih pač neusmiljeno uporablja.

Po dograjenih cestah dovedejo stroje za vrtanje, parne kotle in vse potrebno, kar pač rabijo za grajenje stolpov. Ko je vse dograjeno, se priselijo še upravno osebje s svojci v že pripravljene hiše. Okoli nove kolonije postavijo na vsakih 300 m stolp, parne kotle in stroje za vrtanje. V prikladnih krajih postavijo nekaj petrolejskih tankov, od vsakega stolpa pa napeljejo cevi s črpalkami, ki črpajo petrolej v čistilce in od tam v tanke in nadalje v rafinerijo, od

PETROLEJSKI VRELEC NA JEZERU
(kakor se vidi iz gošče)

TANK LADJE PRI CRPANJU PETROLEJA

koder ga pošiljajo v svet. Petrolejske stolpe zgrade na trdnih temeljih, da jih ne poškoduje tornado, ki pogosto razsaja v teh krajih. Gradnja teh stolpov je silno težavna. Velike množine delavcev vlačijo in nosijo na ramah ogromne železne plohe, ki jih pripravijo in nato postavijo v ogromne stolpe. Vročina in mučno delo bičata ubogo paro, ki postavlja temelje mogočnih milijonarjev. Ko dograde stolp, postavijo stroje, delavnice in skladišča za orodje in zalogo. V nekoliko dneh zraste sredi pragozda nova naselbina. Kolonijo preskrbuje tudi z elektriko in morje luči razsvetljuje divjino. Bajen je ponoči pogled na to oazo.

Vse to delo pa je tudi mnogokrat zaman. V podjetje vtaknejo 500.000 do 1.000.000 \$. Vrtajo in vrtajo, a zaman, namestu olja najdejo kalno vodo. V tem primeru o,plste kraj in ga vrnejo divjini, ki si ga zopet naglo osvoji; grmičevje poraste svet in če bi si ga človek ogledal čez pol leta, bi ne vedel, da je bila tu pred kratkim kolonija. Mnogi, ki se pečajo s pridobivanjem petroleja, obogate, številni pa tudi izgube svoje premoženje.

Ko dograde stolp, postavijo v kotlarne kotle, pod stolp pa parni in rotacijski stroj (Rotary Engine). V neposredni bližini postavijo tudi črpalko, ki dovaja vodo za ohlajevanje svedra. Poleg

nje pa separator, ki loči petrolej, vodo, pesek in plin. Nazadnje polože še cevi, ko zvežejo črpalke z vrelcem in tank-farmo. Plinske cevi napeljejo v kompresorje in nato v parne stroje, ki ženejo rotacijski stroj. Vse osobje pri vrtnalnem stolpu sestoji iz »drillerja« (vrtnalnega mojstra) in osem izurjenih delavcev. Delavci pritrdijo šestpalčno vrtilno os na železno vrv, jo dvignejo in spodaj pritrdijo 12 palcev debel sveder in nato prično z vrtnjem, ki doseže globino od 400 do 1.500 m. Pri vrtnanju se uporabljajo najrazličnejši svedri, ki se izmenjavajo pač po različnosti zemeljskih

plastí. Za mehki svet se navadno uporabljajo »drillbit«, za peščen svet se potrebuje »corebit«, za skalnati pa »diamondbit«. V globini tisoč metrov se vrši vrtnanje počasi, postopoma meter za metrom, pred vsem zato, ker je možnost, da se vsak čas pojavijo plini, ki so nekaki prvi znanilci vrelca in mnogokrat z vso silo udarijo na dan. V tem primeru se ustavi delo do komisionalnega prevzema vrelca in med tem pripravijo vse potrebno za »krst«. Ob navzočnosti filmanagerja, državnega nadzornika in petrolejskih inženjerjev se slavnostno otvori novi vrelce.

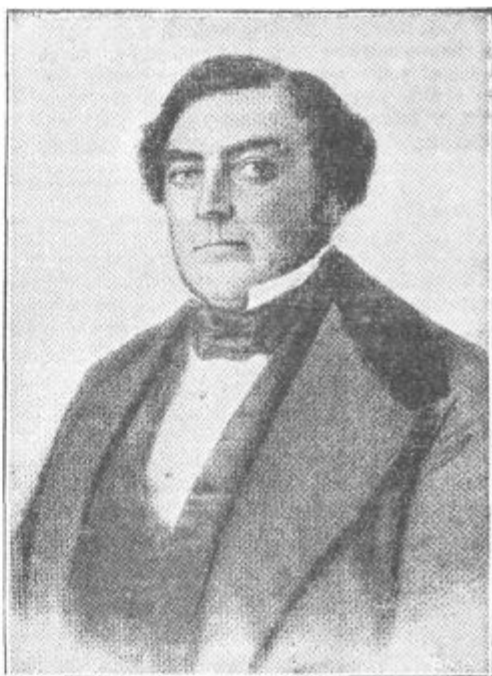
PODLISTKI IN POGREŠKI

Sam Edgar Poe je oče policijskega romana. Za njim ga je obilo gojil A. C. Doyle, povprečen pisec, a spreten zapletkar. Pri Francozih so se odlikovali s podlistkarsko umetnostjo oče Dumas, Eugen Sue, P. Féval. Resni slovstveniki so jih za to zaničevali. Kritik L. Veuillot, o katerem poroča Žis 30. IV. 1933, je kar grmel zoper »roman-feuilleton«. In l. 1851 je neki poslanec v zbornici izposloval, da je vlada prepovedala priobčevati kakršnakoli domišljajska dela v dnevnikih. Zakon se je ukinił šele ob koncu drugega cesarstva.

Dandanes se je naziranje spremenilo. Daroviti pisatelji se prav nič ne pomišljajo, ali bi objavili svoje delo na ta način. Pri nas so se zatekali v listek celo najboljši umetniki, Cankar, Jurčič, Tavčar, a seveda tudi zastopniki »minorum gentium«, kot Malovrh, Kokalj itd.

Umetnost pri tem včasí trpi, zlasti če je avtor plačan od vrstice. Nekateri zlorabljajo enozložne dvogovore, da se prej stolpič napolni. V lepo ilustrirani aprilski številki »Crapouillot-a« navaja P. Norley čedne biserčke nepremišljenega izražanja iz nekdanjih podlistkov. Ponson du Terrail, znan iz nekaterih prevodov v Sl. Narodu, stoji na prav vidnem mestu. Vzemimo nekaj zgledov, n. pr. tole sliko:

»Ta družina je obstajala iz očeta, matere in 19 ali 20 letne mladenke, ki je imela strašno bolezen, čeprav je bila izredno lepa.« Ali pa: »Gledala ga je z nekakšnim spoštovanjem in obenem brezbrizno.« Dalje: »Človek bi bil dejal, da ima njena razširjena trepalnica dar videnja.« Pa to: »Njegov zburčen, raztrgani klobuk ni več imel človeškega lica.« — »Poslati ga mislim na Markiško otočje... poceni ga bomo prodali kakemu rdečekožcu.« — »Nasprocnika sta se postavila v enako razdaljo drug od drugega.« — »Imel je tisti čudoviti, pol španski, pol angleški poudarek, ki kaže na brazilsko pokolenje.« — »No, sir, je odvrnil zadnji, kar pomeni

Evgène SUE

v angleščini — ali vam je treba to povedati? — ne, gospod.« —

Podobna je krilatica, ki jo je zagrešil oče Dumas: »Ha, ha! je dejal po portugalsko.« Tudi naslednja ni slaba: »Prej ko v desetih minutah je lisica podavila sedemnajst kur in dva petelina! devetnajstkratna ubijalka!« — »Pod roko mu je bila arterija njegovih prstov.« — »Napoleon ukaže s topovskimi strelí prebiti zamrzone ribnike, kamor so se umaknili Rusi... In vseh 25.000 Rusov je šlo v krtovo deželce (mordirent la poussière, dobesedno: so vgriznili v prah). — Pomislite, da je Colbert živel od 1619 do 1683, Voltaire pa od

1693 do 1778, potem pa čitajte: »Vi ste, je rekel Colbert, tako duhoviti kakor g. pl. Voltaire.« — Enak anahronizem se nam reži iz nastopne vrstice: »Holà! je zaklical d' Artagnan kmetu, ki je obdeloval svoj krompir na polju.« (D' Artagnan je živel v 17. stoletju, ko še niso poznali koruna. Dumas starejši je, kakor veste, imel pri svojem pisanju pomočnike. Samo tako je mogoče, da je dal na svetlo 1200 del. Pri tej naglici ni čudno, da v neki povesti ob koncu živi neka oseba, ki je bila v početku zaklana!)

Slične neumnosti pobira in devlje na sramotni oder »Sottisiers« (zbirka bedastoč) v obzorniku Mercure de France. Mogoče bi tako paberkovanje tudi pri nas prineslo nekoliko razvedrila. Ako imate pri roki »Zdravje«, februar-marec 1922, si oglejte na str. 60: »Moderna moda je pripravila marsikoga do tega, da ima po nekoliko dolgih nohtov na posameznih prstih.« Ali pa »Slovenec« 23. XII. 1927: »Blagi pokojnik nam ostane nepogrešljiv« (t. j. nezmotljiv, pisec je hotel reči: nenadomestljiv, rajnega bomo težko pogrešali, ostane nam nepogrešen). V istem dnevniku je 10. VI. 1931 pokojni dr. Vurnik prbil: »France Tratnik

nam je dal več, ko je mogel.« Nekdo drugi prav tam 3. VI. 1932: »Tujci zavajajo mladino v nedostojne grehe.« Kateri grehi so pač dostojni? Malo prej sem zasledil v istem glasilu naziv: nemoralen greh! Omembe vredna cvetka je zrasla v Sl. N. 22. X. 1931: »Pri dirkalnih dirkah se je ubil.« Brez navedbe vira sem si zapisal tole: »Lamentacije (alimentacije) plačuje.« — »Kaj pa otroci brezposelnih (brezposelnih)?« — »Trebja se je pokloniti mamonom (manom) pokojnega Aškerc.« — »Škrpetar (Skipetar) je šel v dolino.« — »Seznanil se je s perfektom (prefektom).« — »Ida Kravanja mi nič ne komponira (konvenira).« Poslednji primeri so bržkone tiskarske pomote, kakor tudi naslednji stavki iz dijaških nalog: »Po travnikih se sučejo dekleta, ki pospravljajo oktavo (otavo).« — »Na sv. Tri kralje je mati spekla tako zvaní oprtnik (!), ki ga je oče razdelil vsej družini in vsej živini; vsaki po en kos.« — »Vsi ljeval se ji je, pa ga je brž eksplodirala (ekspedirala).« Ne zrelo mišljenje pa razodeva tale zaletelost: »Vsak človek se rad spominja svojih spominov; tudi jaz se spominjam svoje mladosti iz mladostnih let.«

Ebe

PLANIKE

TEHNIČNI OBZORNİK

SONCNE CENTRALE

Nedvomno bomo poznali v bodočnosti poleg kaloričnih in vodnih central za proizvodnjo električne energije tudi sončne centrale, ki bodo spreminjale sončno toploto, vir vse energije na zemlji, neposredno v elektriko.

Posredno spreminjanje sončne toplote v pogonsko energijo s pomočjo sončnih motorjev je že precej star problem, ki je več ali manj zanimal vse velike fizike minulih dob. Že pred več ko 300 leti, torej zdavnaj poprej, preden so stekli parni stroji, v katerih se izrablja v gorivih nakopičena energija za koristno delo, so se bavili ljudje s konstrukcijami sončnih motorjev, ki naj bi zlasti služili za črpanje vode, ki se rabi za namakanje. Prvi sončni motor, ki je res tekel in delal, je bil prav za prav parni stroj, z edino razliko, da se parni kotel ni segreval s premožom ali lesom, temveč s sončno toploto. Na visokem ogrodju je bilo obešano veliko votlo zrcalo, ki ga je poseben mehanizem venomer obračal za soncem in s katerega so se vsi sončni žarki koncentrirali v eno točko, v žarišče, v katerem je bil postavljen tudi parni kotel.

Teoretično je mogoče na vsakem kvadratnem metru površine, ki jo obseva sonce, prestrezati učinek poldruge konjske sile. V Egiptu in Kaliforniji teče nekaj sončnih motorjev, ki proizvajajo s sončno toploto, ki se prestreže na 100 m², v najugodnejšem slučaju 50 ks. Velik del toplote se zgubi zaradi odboja sončnih žarkov na zrcalih, del pridobljene energije se pa poroši za obratovanje težkega mehanizma z zrcalom, parnim kotlom ter parnim in električnim strojem proti soncu. Dokler je premog še poceni in dokler bodo še izdatno tekli petrolejski vrleci, bo ostala ta vrsta sončnih motorjev nač zgoj teoretičen problem, ki pa bo vendarle zmerom enako mikaven za konstrukterije.

V novejšem času se vse bolj poskuša, kako bi se pretvarjalo sončna toplota neposredno v elektriko. Izumitelji so predlagali v ta namen že celo vrsto kemičnih in termoelektričnih postopkov, ki so se pa došlej vsi izkazali predrage in premalo ekonomične. Zadnja leta si tehnika v tem prizadevanju posebno mnogo obeta od svetlobno električnih ali foto celic. Kakor je našim čitateljem znano, temelje te celice na pojavu, da se v nekih določenih snoveh pod vplivom svetlobe sproščajo elektroni, skratka, da nastaja v njih električni tok. Na tem dejstvu temelje vse fotocelice. Električni tok, ki ga proizvajajo, je pa tako šibek, da se mora stotisočkrat ali tudi milijonkrat

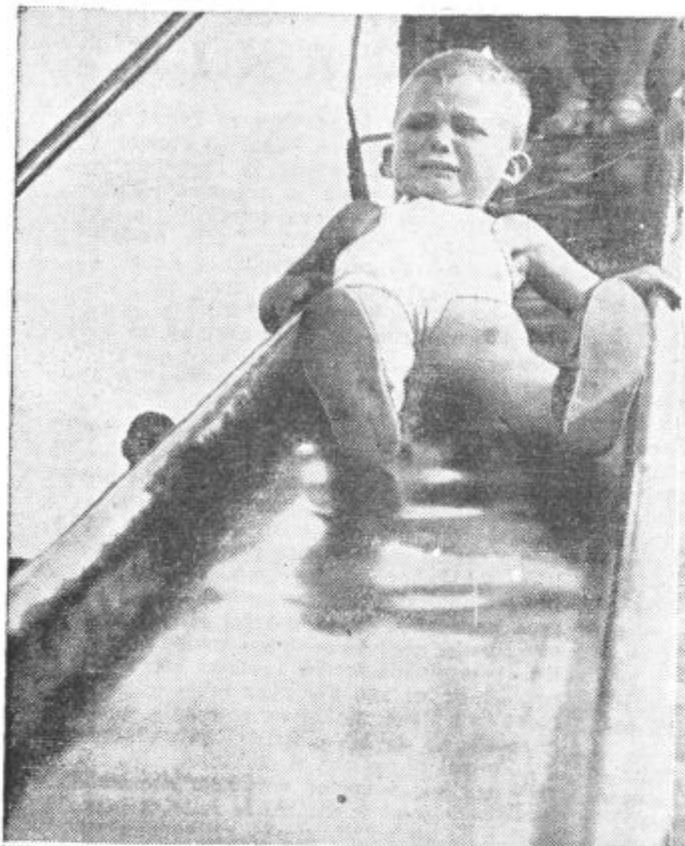
ojačevati, preden je poraben za komaj znanovno mehanično delo. Kakor so svetlobno električne celice pripravne za reprodukcijo glasu v zvočnem filmu, za prenašanje svetlobnih odtenkov v slikovni telegrafiji in televiziji, ter v vsakovrstnih drugih modernih signalnih napravah, vendar v današnji obliki in dognanosti še niso zrele za pretvarjanje sončne toplote v električno energijo. Razvoj fotocelice pa nedvomno ne bo zmrznil na današnji višini, ampak pojde naprej in bodo nemara prav fotocelice naši sončni motorji bodočnosti.

Velik napredek v tej smeri pomeni že svetlobno električna celica dr. Langeja z inštituta cesarja Viljema za raziskovanje nihanja v Berlinu. Temu znanstveniku se je namreč posrečilo sestaviti fotocelico, ki daje v sončni svetlobi neprimerno jačji električni tok kakor vse dosedanje. Njegova celica sestoji iz tenke plasti srebra in selenovega amalgama, ki jo pokriva skoraj prosojno tenka plast neke druge kovine. V celici se spremeni sončna svetloba neposredno v električni tok. Ker nima celica nikakih obrabljivih delov in ker ne potrebuje nobene posluže, se lahko smatra za idealen transformator svetlobe v elektriko, če seveda pustimo v nemar vprašanje ekonomije. Ekonomičnost je namreč še zmerom prav majhna in so potrebne zelo velike ploskve omenjenih aktivnih snovi, da dobimo dovolj jake električne toke za praktično rabo. Ne glede na to pa pomeni Langejeva celica vendarle velikanski napredek v neposrednem izkoriščanju sončne toplote, zlasti še, ker kaže pot, ki jo mora ubrati nadaljnji razvoj, še presenetljiva odkritja.

Nekateri misleci vidijo v neposrednem izkoriščanju sončne energije celo edini temelj, na katerem si bo belo plemo lahko ohranilo sedanjo dominantno pozicijo na svetu. Poglavitna vira energije, na katerih temelji vsa civilizacija belega plemena: premog in petrolej, bosta že v doledni bodočnosti izčrpana. Tista rasa, ki si bo umela pravočasno zaseči nadomestne energijske vire, bo zagospodovala na svetu. Znanost že zelo merljivo stiče za njimi. Poleg vode, vetra, plime in oseke ter zemeljske toplote bo naš poglavitni energijski vir bodočnosti neizčrpano sonce. Prof. dr. Binz pravi, da je največji tehnični problem, ki ga bo moralo rešiti belo plemo, transport sončne toplote v zmerne klimaste naseve. V bodočnosti morajo zrasti orjaške sončne centrale v puščavah tropskih in subtropskih pasov, iz katerih se bodo napajala električna omrežja Evrope in Severne Amerike. nj

¹ Glej: »Fotocelice — umetno oko« (Zis, knj. 15., št. 1.)

V zgornji vrsti: Kopališko življenje — V spodnji vrsti (od leve na desno): »Skrivnostie« — Hči svetovno znane Grocka je nastopila v Parizu kot klavirska virtuoziinja — Na Gross Glocknerju v Avstriji grade najvišjo alpsko cesto v Evropi

V KOSTANJEVI SENCI

TONE ČUFAR

Tine Ropret se je stegoval na škripajočem divanu, bobnal s prsti po šipi odprtega okna in topo buljil v modro nebo. Ko se mu je zazdelo to početje nesmiselno in je opazil, da se soba mračí, je vstal, si pritegnil pas in zazelal.

»Hudič naj pobere vse skupaj!«, je vzkliknil, se zraven pretegnil in stopil k postelji za vrata. Sklonil se je k tlom, potegnil izpod postelje staro košaro, jo odprl in začel brskati po nji. Naglo je premetal natrgano perilo, zlovolljno dvignil nekaj knjig in jih treščil nazaj. S pokrovom je jezno zaloputnil, se pobral s tal in tako močno brcnil v košaro, da se je sama podričnila na svoje prejšnje mesto.

»Tudi suhe skorje ne najdem«, je zagodrnjal in obenem obrnil svojo pozornost na stopinje pred vrati.

Koščeni prsti so močno potrkali nanje. Se preden je utegnil kaj reči, je stopila v sobo visoka ženska s suhim obrazom in gospodujočimi očmi.

»A, vi ste!«, je skoro zapela z visokim glasom in zaprla za sabo vrata. »Torej se le spet enkrat vidimo. Kje ste hodili? Kaj mislite? Ravno pravi čas sem pogledala. Čudno se mi je zdelo, da bi bil od onih dveh že kdo doma. No, pa ste vi. Res, pravi čas! Kaj radi se izmuznete.«

»To ni res«, je zagodel Tine. V zadregi si je pogladil lase, vrgel gospodinji jezen pogled, se napol okrenil in kakor da se ga načeti pogovor prav malo tiče, brezbrizno pogledoval skozi okno.

»Kako da ni res?«, se je zavzela ženska. »Prosim vas, govorite kakor je treba. Tri dni vas že ni blizu. Kaj to pomeni?«

»Nič drugega kakor to, da nisem pri vas na stanovanju«, je mirno odgovarjal in se svojemu miru sam najbolj čutil.

»Toda tako ne gre!«, je vzkipela gospodinja. »Jaz ne jemljem stanovalcev samo za nekaj dni, ampak za delj časa. Saj živim od tega. Če ste imeli z mano tako slabe namene, bi to lahko prej povedali.«

»Saj sem vam zadnjič dejal, da me ne bo več. Postelja je prazna, zato lahko dobite drugega.«

»Kaj se to pravi: drugega? V teh slabih časih ni kar tako dobiti ljudi. Tole vaše dejanje bi lahko premislili.«

Tineta je zgrabil nemir. Prestopil se je po sobi in odgovoril:

»Lahko, lahko, če bi bil čarovnik. Pa nisem. Saj bi rad ostal pri vas, ker pa ni službe, ne morem. Takrat, ko sem najemal, nisem mislil, da pojdem tako kmalu spet na cesto. Jaz vas gotovo ne bom spravil na beraško palico. V tej sobi sta še dva stanovalca, sosednja pa tudi ni prazna.«

»Saj vas razumem«, je mileje spregovorila gospodinja in začela popravljati zmečkano pregrinjalo na postelji. »Če ni dohodkov, je res nerodno. Stran vam pa vseeno ni treba. Ostanite, pa počakajte nove službe.«

Tineta je sladkobno prigovarjanje še bolj ozlovolljilo. Navzočnost gospodinje mu je bila sila mučna, najrajši bi se znašel kje na samem. Jezen nase in na prilike, v katerih je živel, bi gospodinji rad pokazal vrata. Toda namesto srditega izbruha in besnih psovk, ki so mu silile na jezik, je mirno stopil k durim in zelo tiho dejal:

»Dolgov ne maram delati, tega nisem vajen. Nič ne vem, kdaj bi jih poplašal. Pod posteljo je košara. Ključavnice nimam. Mislim, da lahko ostane tukaj.«

Odgovora ni čakal. Z obešalnika je snel površnik in naglo odšel iz sobe. Ko je drsel po stopnicah, je zaslišal gospodinjino bevskanje v veži, zato se je požuril skozi vsa nadstropja in se ustavil šele v pritličju. Tu si je nataknil površnik, si uredil tudi hlače in stopil na ulico.

»Kam, pa kam?«, je že pri prvih korakih zakričal nad njim širokopleč, čedno oblečen fant. Nehote je pomilovalno pogledal na Tinetovo obleko, ki ni imela nobene prave barve več in so tudi številni madeži dokazovali, da je močno obnošena.

»Ven!«, je siknil Tine in ga s to edino besedo odpravil. Rejena postava, čedna obleka in izzivalno spraševanje njegovega dosedanega sostanovalca, je v njem vzbudilo odpor.

»Pa se ti kaj mudi!«, je še zaslišal, a se ni obrnil.

Zamahnil je z roko in sam sebi zamomljal:

»Vpije in opozarja nase, kakor bi jaz ne vedel, da je sit. Naj ga vrag odnese!«

Iz ozke in neobljudene ulice je odšel na širšo cesto in se pomešal med ljudi na pločniku. Mimo njega je hitelo ne-

šteto pešcev, po sredi ceste so se podili avtomobili, on je pa stopal mimo vsega brez smisla za dogajanja okoli sebe. Nič mu niso bile mar lepe izložbe bogatih nad vabljivimi postavami mikavno oblečenih žensk, ki so koketno postajale pred trgovin. Nobenega dopadenja ni našel izložbami in hodile po pločniku. Nič ga ni dvignilo in razvedrilo. Tine je šel svojo brezciljno pot kakor bi hodil po stezi v hosti. Pazil je samo na to, da ni

komu stopil na nogo ali se v koga zaletel. Tako je preromal dolgo cesto in več drugih ulic. Ves čas na pločniku, ves čas mimo izložb in lepih žensk. Pozabil je na lakoto, v želodcu ga je samo še bolelo. Ko se je ob počasni hoji spomnil svoje utrujenosti, je gledal, da bi kam sedel. Domislil se je bližnjega parka in po samotni ulici zavil vanj.

Po peščen poti skozi nizek drevored je prišel do prvih klopi. Prav na prvi je

J. Becker: »SNUBITEV« (Galerija, Karlsruhe)

sedela brhka pestunja z vozičkom pred sabo, v katerem je mirno ležalo nekaj mesecev staro dete. Po klopi sta pa ležala še dva otročiča in silla v pestunjo z jec-ljavim besedičenjem.

Na drugi klopi je sedela starejša, črno oblečena dama. Zraven nje je bilo še prostora, a Tineta ni mikala družčina resne, zamišljene, očitno zelo osamele ženske. Šel je naprej in se posadil na tretjo klop.

Občutil je prijetnost počivanja in se predal topemu motrenju ljudi, ki so sami ali v družbi hodili po parku in posedali po klopeh. Z grenkim usmevom je poslušal vesele vzklike razposajencev, ki so zlasti okoli vodometov imeli dovolj kričečih opravkov. Kadar je opazil kak par, ki je tesno sklenjen razkazoval svetu svojo srečo, se je obrnil stran ali pa ga je spremljal s posmehujočim pogledom. Ko je že pregnal nekaj časa z brezbriznim opazovanjem, se je domislil brhke pestunje na prvi klopi in pogledal tja-kaj. Ni je bilo več. Črna dama je pa še sedela na sosednji klopi. Ker je bil ta dreven eden najbolj stranskih v parku, so tu ljudje kaj poredko drobili pesek mimo klopi. Zato je Tine vsakogar lahko pošteno pregledal. Ker se je temu le malokdo izpostavil, je znova začel gledati na vodomet. Otrok je bilo vedno manj, nastopajoči mrak je marsikoga odgnal in privabil novih ljudi. Tine je opazoval menjavanje in bi kmalu spregledal mimo njega hitečega mladeniča, ki je brez pogleda na levo ali desno brzel naprej. Bil je že mimo, ko ga je Tine spoznal po hoji in obleki. Kakor bi ga kdo nepričakovano sunil, je skočil pokoncu in zaklical:

»Drago!«

Mladenič je pri priči obstal in pogledal nazaj. Začuden je stopil h klopi:

»Tine, ti? Kaj je s tabo? Doma te ne najdem in pred podjetjem te tudi ne pričakam. Celo Slavko sem zaman spraševal po tebi.«

Tine ni mogel utajiti veselja nad nepričakovanim srečanjem, le zadnje besede so mu pomračile obraz. Vendar je odločno pojasnil:

»Da ne bo prevelikega spraševanja: za vse sem v konkurzu. Niti doma nimam niti službe in tudi Slavka mi kaže fige.«

»Na domu so rekli, da se povrneš.«

»Narobe so povedali. Tam imam samo še košaro. Veš, saj bi lahko še ostal, pa ne morem prenašati gospodinje in njenih sitnosti. Pa tudi sestanovaleca mi preobračata želodec, če ju le vidim. Siti

ljudje ne vedo, kaj je življenje, zato ne morem ostati tam gori. Saj je zdaj tudi na klopi prijetno.«

»Je, kar je. Posebno, ko se ne moreš nikjer pošteno umiti in preobleči. Pojdi no s tvojo potepuško modrostjo!«

»Kam?«, se je nasmehnil Tine, se oklenil njegove roke in s spremenjenim glasom dostavil: »Tebi se gotovo mudi. Prej si bil zelo zagnan. Zaradi mene ničesar ne zamudi. Najbrže imaš važno pot.«

»Ni važna. Vse skupaj sem prav za prav že zamudil. Z Ivanko sva se domenila, pa je zdaj že precej čez domeni-njen čas.«

»Premislil se vendar ne boš.«

»Da, pa se bom. In sicer prav zdaj, prav ta trenutek. Pri Ivanki se že oprostim, ko se spet dobiva. Ona razume take reči. Saj ne zamujam prvič. Tudi, če bo kaj jezna, jo že spravim v dobro voljo. Tebe morebiti zlepa spet ne staknem. Daj, sediva malo.«

Zares sta sedla. Tedaj se je že stemnilo. Dama na sosednji klopi se je dvignila in odšla mimo njiju. Na precejšen kos prostora sta bila sama. Drago je izvlekel dozo, ponudil Tinetu cigareto in jo vzel tudi sam. V žepe je posegel po vžigalicah in jih nazadnje našel. Ko sta že kadila, je z nekakšno težavo spregovoril Tine:

»Kje si govoril s Slavko?«

Drago mu je živo pogledal v obraz:

»Kakor vidim, res nimata vsega v najlepšem redu. Drug drugemu sta se izgubila. Če imajo zaljubljenici med sabo nekaj svobode, je kar lepo; da se pa popolnoma izmakneta, to pa že ni več prav. Ko sem pred kavarno govoril s Slavko, sem sprva mislil, da se šali, nazadnje sem mi ji pa le moral verjeti.«

»Kaj?«

»Da o tebi nič pravega ne ve. Zelo na kratko me je odpravila.«

»Ali je bila dobre volje?«

»Nič posebnega nisem opazil. Samo mudilo se ji je zelo.«

»Ali si našel samo?«

»Ne. Bilo jih je več, ki so prišli s kavarniškega vrta. Pišana družčina.«

Drago je pomolčal. Tine se mu je zadel potrt.

»Pa vendar nisi ljubosumen«, ga je podražil. »Mogoče imata kak prepirček. No, ne kisaj se zaradi tega.«

»Ni samo prepirček, ampak vse kaj drugega«, ga je zavrnil Tine. »Smešno, strašno smešno postaja vse skupaj. Vsega bi se najrajši temeljito znebil, toda segati po samem sebi se mi tudi zdi be-

darija. Kaj neumno bi bilo, da bi se ribe redile na moj račun. Moj bivši gospod šef jih kaj rad zobje. Tega mu pri najboljši volji ne privoščim, da bi se z mojim mesom pokrepčal. Če bi njega mogel kam v kakšno vodo malo globlje pomoci, bi se prav nič ne kesal. Tako lepo me je postavil čez prag. Samo to mi je povedal, da me ne potrebujejo. Risarjev je res veliko, komaj sem si priboril to borno mesto, ampak zdaj, ko sem ga že imel, ni bilo prijetno, da sem ga moral odstopiti. Saj je dela prav toliko kakor prej. No, neki šefov sorodnik je pogladil kijuko in potrkal na vrata.«

»Ti si pa moral stran. Razumljivo. S tem pa še ni vse pri kraju.«

»Zaenkrat vse. Nekaj dinarjev moram še izterjati, potem so vsi bližnji upi izčrpani. Če bi bila Slavka to, kar sem svoječasnno mislil, da je, potem — — —«

»Bi dobil od nje denarja, kaj?«

»Ne denarja, ampak volje, poguma. Tisti notranji smisel za življenje. Mati

živi za svoje otroke, marsikdo za svoje delo, dekle za ljubimca. Vsakdo ima kaj, česar se oklepa. Meni se je pa odprla smešna praznina. Slavka mi je zadnji čas itak pogosto nagajala, zdaj pa sploh nima pomena, da ju kaj iščem. Saj ve, kako je, pa ji je za vse skupaj toliko mar kakor za lanski sneg. Ona potrebuje kavalirjev! Naj ji le teknejo!«

Drago ga je potrkal po rami:

»To je beseda! Dobro, da sva se našla! S seboj te vzamem. Boš pa pri nas, dokler se ne zasuče. Saj nismo tako na tesnem. Mama bo celo vesela, ker si ji od vseh mojih prijateljev najbolj všeč. Vstani, greva!«

Dvignil se je in tudi Tineta potegnili s klopi. Ta je samo gledal in je težko verjel, da ima spet streho.

»Tega pač nisem pričakoval«, je vzradoščen spregovoril. »Marsikdo, ki je prav na tem kakor sem bil jaz, bi mi zavidal.«

Odšla sta po parku in opazovala, kako so se prižigale električne luči.

GLUHOTA PRI DIVJAČINI

Prirojena gluhotu ni posebno redka pri domačih živalih. Vse bele mačke slabo slišijo in pravi belčniki (albinos), namreč oni, ki imajo rdeče oči, so po navadi pristni gluhači. Ta žalostna slabost je pogostna pri starih domačih živalih, seosebno pri psu.

Gluhotu mora biti precej izjemna pri divjih živalih. Taki gozdni glušci so pač maloštevilni, saj za trdno v kratkem podležejo, ker nimajo zaščite v sluhu.

Lovci na veliko divjačino sklepajo iz vedenja nekkih četverooročev, ki se ne zmenijo za pok iz puške ter pobegnejo šele tedaj, ko jih je pogled ali voh opozoril na sovražnika, da morajo biti gluhi ko treska ali ko panj, kakor se izraža Dolenjec. Kadar ti naglušniki pripadajo neškodljivim plemenom, ni druge nezgode, kakor da plaho pete odsko, bržko so uzrli človeka. Drugače pa je pri zvereh: presenečena zverina bi utegnila domnevnega protivnika napasti in ga pokončati.

Neki lovski paznik v Indiji je poročal o panterju, znanem prvi vseh domačinih pod imenom »glušec«: marsikomu se je že pripetilo, da se mu je čisto približal in se ga dotaknil, a ni bilo druge nesreče, kakor da je mačja zver jadrno zdirljala. Ker pa se po vsej priliki prej ali slej takšno srečanje zaključí s prelivanjem človeške krvi, si je uradnik štel v dolžnost, da prepreči to možnost. Priteval mu je za vabo kozo, ki je ob njegovem prihodu meketala in se otepala, da bi jo bil slišal na dve milj daleč v nočni tišini, pa je pard, močan samec, ni zapazil, ker jo je ločila od njega visoka travnata prepona.

Nekaj podobnega so opazili med gonjo na tigra. Nad dve sto mož je skušalo označenega bengalca zapoditi proti strelcem. Čas je potekal, gonjači so delali velikanski hrum in šum, a obsojenec je mirno spal v gošči. Naposled so dobesečno zagazili nanj, ga v spoštljivi razdalji gnali s kamenjem; to pa je sprejemal na znanje, kakor da pada nanj zrelo sadje z drevja. Nikoli ni pokazal nejevolje, kakršno razodevajo njegovi vrstniki, če jih kdo moti; na um mu ni hodilo, da bi se zakadil proti gonjačem, ki so ga prehiteli, a ki jih ni mogel videti. Ko sta počila dva strela, se tiger ni zmenil za njiju: gluh ko kamen, so sklepali očividci. Nazadnje mu je krogla prebila hrbtenico in ga ubila. J. T.

NA BEGU

DIVJI PARADIŽ

MARGITA MATCHES

N A D A L J E V A N J E

Ko sem se podala na neznano pot iz Rabaula, so mi vsi, ki so se kolikor toliko za mene zanimali, svetovali, naj tega ne storim, vsaj sama ne. Zatrjevali so mi, da ženska sama ne more potovati po Novi Gvineji. Jaz se seveda z njimi nisem strinjala. Bila sem mlada, popolnoma zdrava, imela sem dovolj denarja za potovanje

tem slavospeva na pustolovce, potepuhe in moralne propalice, ki so se zatekli v te kraje, s katerimi sem prišla v dotik in med katerimi sem tudi nekaj časa živel. Hočem samo podpreti svojo teorijo, da tudi ženska lahko živi često med ljudmi, za katere ne velja postava, ne da bi bila pri tem ogrožena telesno ali duševno.

Veliki signalni bobni, ki opravljajo službo brzjava med domačini

ter sem hotela doživeti nekaj povsem novega.

Pri tem sem tudi spoznala, kar sem sicer že prej vedno domnevala, da moški niso nikjer naravnih sovražniki ženske, niti v tem zakotnem in divjaškem kotu južnega Tihega oceana.

Našla sem celo pojave izredne naklonjenosti. Tako mi je ponudil neki mlad mož, ki sem ga srečala v Rabaulu, zakon samo zato, da bi mi njegovo ime služilo v zaščito in mi je zajamčil, da se lahko takoj ločim ob koncu svojega potovanja. Če pravim, da so bili moški moji prijatelji in da sem naletela na primere dostojnosti in viteštva, ne mislim peti s

Vsi smo ljudje s čuvstvi in kjer se snidejo moški in ženske, se seveda lahko vname iskra, ki pa je ni treba razpihovati. Zato sem prepričana, da se tudi v najoddaljenjšem delu sveta giblje ženska lahko popolnoma varno in kljub temu zadrži naklonjenost in simpatijo moškega. Vse je odvisno le od nje.

V Madangu sem bila prav zadovoljna, če odštejem skrb, kako bom prišla iz teh pozabljenih otokov. Tudi načrt, ki sem ga imela pred sabo, ni bil prav lahko izpeljiv. Pred vsem sem hotela videti deželo ob reki Sepik, kjer živijo še plemena glavorezov. Do reke Sepik na Novi Gvineji so doslej prodrli le redki Evropci. Njen

izvir, ki leži nekje visoko v neraziskanem gorovju, ni bil dozdaj še nikdar točno dognan in določen na zemljevidu. Razen čolna »Gabrijel«, ki je bil last misijonarja Kirschbauma, živečega 20 let med divjaki plemena Sepik, so le redki čolni obiskali »reko smrti« ...

Nekega dne je priplul v Madang s svoje plantaže, oddaljene kakih 180 milj od tega kraja, Djim, ki so ga imeli za enega najboljših, najhrabrejših in najdrznejših posestnikov plantaž v Južnem Pacifiku.

Bilo je kasno popoldne, ko smo sedeli za mizo ob čaju. Videla sem prihajati slokega, zelo visokega moža svetlih las in modrih oči, iztegnjenega vrata, ki je štrlel iz odpete srajce. Nosil je dolge bele hlače. Stal je nerodno s kločkom v rokah in ni vedel, kam bi dal roke. Prinesel nam je pa izredno zanimive vesti. Nuloa je prišla pred nekaj dnevi v Rabaul in je sedaj na potu v Madang ter od tod do reke Sepik, od tam pa ob najoddaljenjših otokih od ondotnega mandatnega ozemlja do ravnika.

Djim in njegov prijatelj sta se potikala že mesece okrog Madanga in iskala prilike, da prideta na kak način do misijonske postaje Marienberg ob Sepiku. Nameravala sta neko nad vse tvegano stvar. Oba sta rekrutirala domačine za delo iz notranjih otokov sepiške pokrajine. Le oni, ki poznajo te vrste dela iz svojih izkušenj, si lahko predstavljajo

muke, ki so z njimi zvezane, ko je treba bresti preko močvirij, kjer kraljuje rumena mrzlica, prekoračiti reke, ki so polne aligatorjev in plaziti se skozi divjo džunglo. Rekli so mi, da pozna Djim pokrajino Sepik in njene divjake boljše kot katerikoli drug človek, izvemši očeta Kirschbauma.

Čula sem o Djimu že v Rabaulu. Bil je prvi, ki je poskušal prodreti s konji v zaledje, toda vsi, ki so čuli za to, so ga smatrali za norega.

Pred nekaj meseci je Djim pripeljal konje v Madang in jih tam izpustil na pašo do časa, dokler ne bi bil pohod do Marienberga postal aktualen.

Z Djimom sva kmalu postala prijatelja. Pred vsem sem ga spoštovala kot neustrašenega pionirja, kakršnega v teh negotoljubnih krajih človek le redko sreča.

Prišel je večer in podala sva se na izlet po džungelski stezi. Sedla sem na široki hrbet lenega konja, ki mi ga je posodil guverner, on pa na malega ponija, ki mu je posebno prirastel k srcu. Nikdar ne pozabim teh jahalnih izletov, ko so sence palm postajale dolge med plantažami, katerih trava mi je segala do stremen in ko so za nama ostajale razvaline stavb, ki so nekoč bile ponos nemškega kolonista, a jih je sedaj prepletala džungla.

D A L J E

Z AVTOM SKOZI MONT BLANC

Francija in Italija nameravata zgraditi skozi masiv Mont Blanca predor, skozi katerega bi šla najkrajša in najudobnejša avtomobilska cesta med obema deželama. To bi bila tudi najkrajša zveza med Zenevo in Turinom. Predor sam bi ležal med krajema Chamonix na francoski in Courmayeur na italijanski strani. Dolg bi bil 12 km. Potekel bo v višini 1000 do 1100 m nad morjem. Stroške za njegovo zgradnjo so preračunali na okroglo 330 milijonov frankov; ki bi jih nosili obe državi v enakih delih. Najdelikatnejše vprašanje pri tej zgradbi je vprašanje ventilacije, kajti jasno je, da je treba strupene izpušne pline spraviti po najkrajši in najhitrejši poti iz predora. V zvezi s to ventilacijo bodo vzdrževali zračno temperaturo v predoru stalno na kakšnih 30 stop. Celzija. Stroške za gradnjo in vzdrževanje novega velikega predora bo pokrila pristojbina, ki jo bodo pozneje pobirali od vsakega motornega vozila, osebe in tovora, ki bo šel skozi predor. Računajo, da bo postal tako zelo rentabilno podjetje.

H. Pause: KOŠNJA

RIBARJENJE Z UMETNO MUHO PO NAŠIH VODAH

VLAD. KAPUS

Kar je lovcu lov na kljunače, to je ribiču lovljenje z umetno muho ali perjenico, kakor jo imenuje pisec članka v »Ribiškološkem vestniku«. Seveda imajo pa pravi užitek pri lovu in omenjenem ribarjenju le posebno dobro izurjeni ribiči in lovci, ne pa dolgočasni črvarji ali lovci, ki zgreše kljunača in kvečjem s šibrami zadenejo stoječo ali počasi se umikajočo srno.

Lovec, ki ljubi lov na kljunače, mora biti posebno spreten v strelu, mora imeti dobrega psa, ga mora znati ravnati, obenem pa imeti odprto srce, ki občuti dih prirode. Za ribarjenje z umetno muho je treba imeti mnogo vaje ter posebno dobro orodje. Vse to pa se ne da kar tako priučiti po knjigi in tudi ne kupiti za denar. Kdor je kot laik poslušal pogovor pravih ribičev, ki uživajo v ribarjenju s perjenico, se je smejal ali pa celo jezil na te ribiče, češ, da je bilo vse to pretiravanje, kar so govorili. Toda ni tako. Ribič mora znati sam izbrati primerno orodje, tako kakor lovec orožje. Za uspešno lovljenje s perjenico je važna palica ali prot, ki mu pravimo »pernica«. Za vsako pernico mora biti primerna vrstica in primerno vretence, ki mu pri nas na Gorenjskem, odkar lovijo slovenski ribiči na umetno muho, pravijo »kolesček«.

No, in kaj vse mora vedeti še ribič, ki se želi zabavati z ribarjenjem s perjenico! Najprej mora znati dobro metati, kar pa gotovo ni lahko, posebno še, če je obrežje porastlo ali če piha veter. Zelo važno je pravilno držanje palice pri lovljenju, v trenutku, ko riba prime in ko jo ribič zatakne. En ribič bo zataknil skoro vsako ribo, ki bo prišla, drugi morda od desetih komaj eno. Vse to odvisi od držanja palice in od trenutka kdaj smatra ribič za primerno, da napne vrstico. To je, za kar se bodo čudili mnogi, odvisno od vodovja, od vrste rib in celo od vremena. V Poljanščici je potreben hitrejši udar kakor v Savi ali v Kolpi. V južnem vremenu so ribe navadno živahnješe kakor pri severnem ali vzhodnem vetru! Precejšnjo spretnost zahteva tudi krotenje ribe. Odpornost ribe ne odvisi le od njene velikosti, odnosno teže, marveč od veličine, brzine in globočine vode, od vremena, kam je riba zapeta in seveda od terenskih prilik. Zanimivo je, da se ribe v različnih vodah, pa če so tudi enako velike in enako zapete, branijo z različnim odporom. Dočim se lipan v Savi in Krki dobro brani, je v Poljanščici kmalu utrujen. Najmanj odporni so lipani v Vipavski. Tam se mi sploh niso branili. Vlekli so se po vodi kakor cunjel!

Vse to mora ribič preizkusiti, poznati in vedeti, preden more res uspešno loviti in govoriti o ribarjenju na perjenico. Važno je seveda tudi poznavanje muh. Stan ali družba, h kateri ribič pripada, je postranska stvar.

Ribič, ki lovi na umetno muho, pa je podoben lovcu, ki ljubi lov na kljunače še v nečem drugem. Oba gresta večkrat zaman k vodi ali v lovišče niti prvi niti drugi ne sme računati na število plena. Seveda če sta pa pogodila pravi čas, no potem je plen včasih izredno blagoslovljen in nadomesti en lov deset drugih.

Kaj so umetne muhe ali perjenice, ve vsak pravi ribič. Saj je znano vsem ribičem, da navadno, poudarjam navadno, prijemajo ribe najrajše na take umetne muhe, ki so podobne onim, ki so takrat, ko ribari, nad vodo. Nekatero umetno muhe predstavljajo kratkoživeče mušice, tako zvane enodnevne, mušice, ki se pretvarjajo in se pojavljajo v različnih barvah, nadalje manjše hrošče in druge. Imamo pa tudi take perjenice, ki niso podobne nobenemu mrčesu, pa jih kljub temu prijemajo ribe. Iz česa so perjenice narejene, tudi vidi ribič. Da so jih ribiči prvotno izdelovali sami, je tudi znano. V nemški ribiški knjigi »Die Kunst und die Grundlagen des Fliegenfischens« čitamo, da so bili prvi, ki so lovili na umetne muhe ribiči v Makedoniji. Naše ribiče bo zanimalo, kdaj je prišla ta skrivnost k nam.

Moj oče, ki se je mnogo bavil z ribami in sicer z gojenjem in lovljenjem postrvi, lipanov in sulcev, je pričel že l. 1870—93 loviti na umetne muhe. V stalnih stikih sta bila s Franketom, profesorjem v Kranju, ki je tudi ribaril. Toda Franke ni bil posebno navdušen ribič s perjenico. Lovil je, kolikor se spominjam, najrajši na kapeljna in sicer postrvi in sulce. Prve umetne muhe je prinesel mojemu očetu profesor Kosmač, ki je bil doma nekje v bližini Zirovnice in učil v Celovcu. V omenjenih letih je prihajal v Kamno gorico na počitnice in vsakokrat prinesel lepo izdelane perjenice. Oče mi je pripovedoval večkrat, da je profesor Kosmač lovil naenkrat na več, baje na pet ali šest prav majhnih umetnih mušic, pritrjenih, dobro ped oddaljenih, na tankem poilu.

Ko je bil moj oče v gozdarski šoli v Idriji, je tudi tamkaj ob Idrijci, poskušal omenjeni sport.

Posebno fino in sicer štiridelno angleško pernico, palico za ribarjenje z umetno muho, je podari okoli l. 1880 mojemu očetu konzul Pilat, ki je posebno rad ribaril v Savi lipane. Tista palica je še sedaj pri nas doma. Je iz hikori lesa in precej težka;

za dve tretjini težja kakor so današnje klane iz bambusa.

Ker oče mladini ni zaupal za takrat dragocene pernice, smo si morali sami pomagati, če smo se hoteli priučiti krasnega sporta. Leskovka, s kakršno smo ribarili običajno na kapeljna, je bila pretežka, tanka leskovka pa se je rada zlomila. Zaradi tega smo prakticirali pač tako, da smo privezali k močnejšemu leskovemu koncu konico iz češminja. S tako palico smo lahko flikali tako, kakor bogati tuji z dragocenimi angleškimi nemškimi in francoskimi izdelki. Ko smo malo odrasli, je že naš drug izklal in izobljal pernice iz jesenovega lesa. Te so bile močne čeprav so imele tanke konice, le premalo elastične so bile.

Tako ribarsko orodje sem videl v l. 1900 v Radovni, kjer je ribaril ribič za Kranjsko industrijsko družbo. Imel je celo tak kolešček za vrstico, kakor smo si jih morali narediti pri nas doma kar sami, če smo hoteli ribariti tako kakor gospodje. Tudi umetne muhe smo morali večkrat delati sami. Oče je dal po eno ali dve. Gorje nam, če smo jih odrgali! Ker pa vsak ribič ve, kako hitro se to zgodi, se je bilo

treba vežbati tudi v tej stroki. Včasih je bila taka »umetnost« oskubljena že po prvem dobrem prijemu, dogodilo se je pa, da sem ulovil na eno doma »izfabricirano« perjenico po deset postvri. Velik ribič z umetno muho je bil tudi slovenski pisatelj, pokojni dr. Ivan Tavčar. Prav tako drag kakor sulec mu je bil široki lipan iz pojočih deročin Ljubljaniče pri Fužinah. Najlepše ure pa je užival pisatelj s pernico v roki v Fužinah, v svoji ožji domovini, v Poljanski dolini. V teh krajih je spremljal dr. Tavčarja naš veliki sulčar in ribiški pisatelj dr. Robida. Dr. Robida se je svoj čas zelo zanimal za ribolov s perjenico. Znane so umetne muhe, ki jih izdelujejo po njegovem vzorcu.

Toda še bolj goreča za ribolov, kakor so bili stari ribiči v Poljanski dolini, je bila mladina. Plen sinov je prekašal plen očeta po veličini kakor po količini. No, temu pa ni čuda; dočim je oče vstopil v družbo častilcev rokodelstva sv. Petra šele v moški dobi, so sinovi prijeli za perjenico, ko so se prvič prelevili iz krila v prve hlače. Tudi na Visokem smo večkrat sami izdelovali perjenice.

D A L J E

KITAJSKA UMETNOST

Za neizmerno Kino se zdi posebno čudno to, da poleg debelih vraž, poleg primitivnih ustanov obstoji neznanska tehnična dovršenost. Taka je stvar že blizu 4000 let in pristni bronasti izdelki, kakršne so zapustile najstarejše dinastije, razodevajo vsaj tako zanesljiv obrt kakor najnovejši bronci. Ako je kaj razločka, je ta moderni dobi v kvar; ugotoviti je treba upadek, a ne napredek. Kitajska umetnost je znana posebno po dinastiji Šang (— 1759 do 1115) in dinastiji Čeu (1115 do 242). Priče iz teh daljnih časov lahko zdrže primere s slavnimi novejšimi izdelki, n. pr. z dobo Mingov (+ 1378 do + 1646) in z dobo Čingov, tako imenovano mandžarsko. Cesar Pu Ji, ki vlada Mandžuriji, deželi svojih prednikov, a ne celokupni Kitajski, je zadnji poganjek iz vladarske hiše, pehnjene s prestola l. 1912. v prid republiki.

Proizvodi šangovske umetnosti danes niso posebno redki, vendar so, hočemo danes pomeniti o naslednji dobi, čenjski. Ta dinastija je imela za prestolnico Lojang od — 770 do — 242. Mesto je kasneje izginilo. Pred štirimi leti pa so se po dolgem deževju tla čela vdirati. Tako so lastniki našli osem grobov, v njih dragocene predmete. Neizkušeni delavci so marsikaj pokončali, ker ni bilo pri brskanju strokovnega nadzorstva.

V vas Činčung, najbližjo grobišču, so

želi pritekali kipei starin iz Pekinga in Sanghaja. Najlepše predmete so precej drago plačali. Trije rezljani nefriti majhnega obsega so dosegli ceno 3400 šterlingov. Neki predmet iz nefrita in zlata je šel za 5000 funtov. Bronasto zrcalo z vdelanim zlatom se je prodalo za 1.700 funtov.

★

Pozneje so odkopali več enakih bronastih zvonov; po njihovih napisih sodeč, so jim učenjaki dognali leto nastanka 550. pred Kristusom. Neki napis omenja princa vladarske hiše Hanov. Grobovi se natanko drže starega kitajskega obrednika. Precej globoki so in rahlo nagnjeni pot je omogočal prihod od juga. Na obeh straneh tega kota so stali hlevi, koder so se našle konjske kosti in ostanki voz. Prava grobnica je bila osmerokotna lesena soba, na sredi katere je stala rakev, obdana z mnogoterimi predmeti. Nad sobo je bil postavljen zaščitni krov: dve plasti prekritih debelih brn. Po vrhu so naslali okoli 30 cm debel sloj peska in enako debel sloj lesnega oglja. Ključavnice vrat so bile čudovito-točne in prebrisanost zasnovane. Tečajev, zapahov je 24 različnih modelov.

Med inkrustacijami je steklo imelo tehtno vlogo poleg malahita, turkiza in nefrita. Med okraski se pogosto srečuje decentno stilizirano oko, s tem se je dobil učinkovit giblivi pogled. To oko je bilo iz

črne ali temno modre šarenine na belem ozadju.

Med izkopanimi predmeti je obilo obradnih broncev: kakih 50 zvonov vseh veliko-

vali, n. pr. konj iz pološčnega lesa; tiger iz enake snovi, a z bronastimi kremplji; več človečkov, ki predstavljajo morda sužnje, namenjene pokojnika. Nefriti so najod-

Od leve na desno: bronasta kozica, na pokrovu ima tri ušesa, ki služijo za noge, kadar se pokrov vznak postavi. Bronast obešalni tronožnik za kuho

slji; zvočni kameni zbrani v klavir, poleg njih kamenito kladivo, s katerim so tolkli po njih. Med kiparskimi umotvori stoje ži-

ličnejša sestavina zbirk: iz Lojanga, po večini shranjene v kraljevem muzeju v Ontariu, D.

KAKO STARO JE SMUČANJE?

Smučanje se je po vsem svetu, kjer so količkej ugodne vremenske prilike, razvilo v enega najpriljubljenejših sportov. To je zgodovina zadnjih let. Smučič kot transportno sredstvo so pa že prastar izum in jih lahko zasledujemo v zgodovini prav do kamene dobe. Naši domači predhodniki v smučanju na Blokah so imeli za izdelovanje smučič že prav pripravno orodje, toda lahko si mislimo, kako težak je moral biti ta posel za ljudi iz kamene dobe, ki so imeli za obdelovanje lesa na razpolago samo kamenite sekire in strugala. V Balingsti na Švedskem ter v Hellerstingernu dobimo najstarejše v skale izklesane like smučarjev. Na otoku Frolandu so odkrili v kamnu risbo, ki predstavlja smučarje in veslače v kajakih. Starost smučanja izpričujejo tudi najdbe smučič v šotnih plasteh nordijskih močvirij. Starost teh najdb se ceni na ca 4000 let. Nedvomno pa to niso najstarejše smučič, ki nam jih je ohranilo naključje.

OLAJŠANA DIETA PRI SLADKORNI BOLEZNI

Profesorja na univerzi v Budimpešti dr. Sagi in dr. Egedy sta našla, da se da ne samo iz pšenice, ampak tudi iz semen nekaterih drugih rastlin n. pr. iz vrst cereis, ki spadajo med leguminoze, imeti moke, ki ne vsebujejo niti škroba niti sladkorja in tudi ne drugih ogljikovodikov, ki bi jih človeški organizem izrabljal po presnovi. Pač pa vsebujejo te moke tudi lepke snovi, tako da se da do na običajen način gnesti v testo za pripravljanje vsakovrstnih močnatih jedi. Poskusi prehranjevanja ljudi s sladkorno boleznijo s takimi jedmi so pokazali, da so enakovredne najbolj izbrani dietetični hrani, ki se je doslej predpisovala takim bolnikom. Pacienti lahko uživajo jedi napravljene iz te moke v neomejeni množini, ne da bi se odstotek sladkorja v seči ali v krvi povečal.

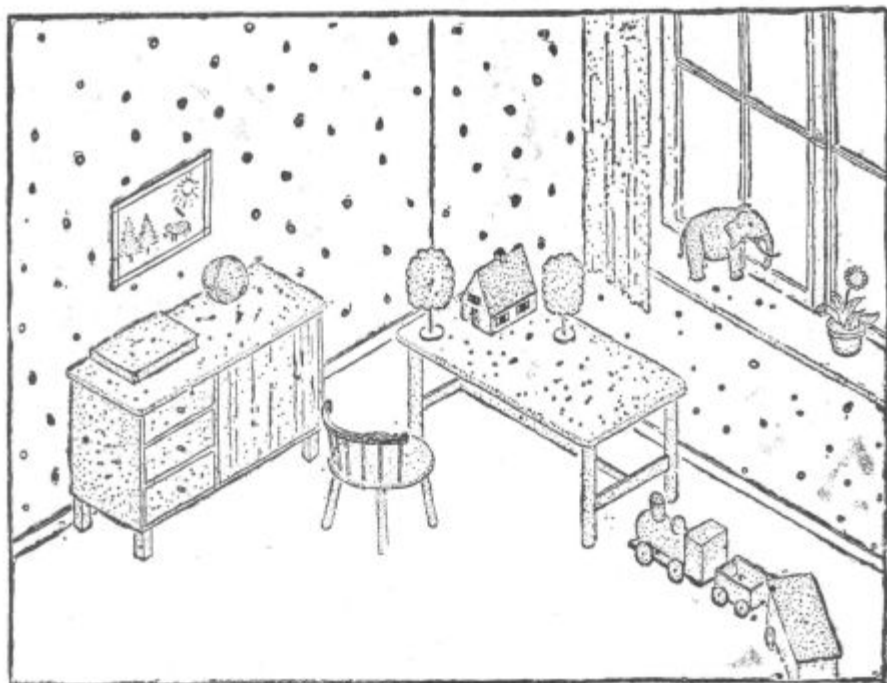
Č L O V E K I N D O M

OTROŠKI KOTICEK

Se preden otrok dobro shodi, mi moramo v stanovanju določiti poseben prostorček, kjer naj uživa popolno svobodo v gibanju in igranju, kjer naj bo njegov mali svet. Otroku potrebuje tak prostor, kjer ni nikomur na poti, pa tudi da njega nihče ne moti. Tam naj se navadi imeti vse svoje igrače, da ne leži njegov medvedek, slonček, voziček, vlak ali konj in

red med svojimi stvarmi. Kakor otrok doručča, tako je treba ta kot postopoma primerno po novih potrebah opremljati. S tremi leti že mora dobiti mizico in svoj stolček. Ko začne obiskovati šolo, potrebuje zopet svoj prostor, kjer se uči in piše domače naloge. Omarico je treba zvišati, mizo in stol nadomestiti z drugim večjim.

Popolnoma namenu odgovarja tak kotiček, če ga ogradimo s primerno visoko

Otroški kotiček v stanovanju

žoga kjerkoli po stanovanju, ampak ondi, kjer je njegov, samo njegov prostor.

Nikakor ne smemo našega najmanjšega sstanovalca prikrajševati za njegove pravice, pa tudi on nam ne sme prevzeti vsa stanovanja. Če je stanovanje še tako majhno, da ne moremo samo zanj opremiti ene sobe, tedaj določimo kjerkoli, bodisi v kuhinji ali bivalnici svetel kot in ga temu primerno opreмимо. Tla pokrijmo na vsak način z linolejem, ker je najbolj higienski in otrok ni v nevarnosti, da se mu zadre za noht ali v kožo iver od lesenega poda. V prvem in drugem letu pač mizice še ne potrebuje, zadošča mu nizek, pručici podoben stolček, ki mu je za mizico, saj je itak po večini na tleh. Vsekako pa je potrebna majhna omara, kjer naj bodo hranjene njegove igračke. Na ta način se otrok kaj zgodaj privadi temu, da skrbi sam za

špansko steno, da imajo otroci čim večji občutek in zavest, da so tam sami gospodarji. Če bi se otrokom pripravil tak kotiček v stanovanju samo zanje, če jim že ne moremo dati ene sobe, bi se marsikateri materi ne bilo treba pritoževati, da se otroci ne znajo sami igrati in da so ji ves dan pod nogami in napoti.

MATCH ALJEHIN-BOGOLJUBOV

21. partija, igrana 30. in 31. maja v Karlsruheu.

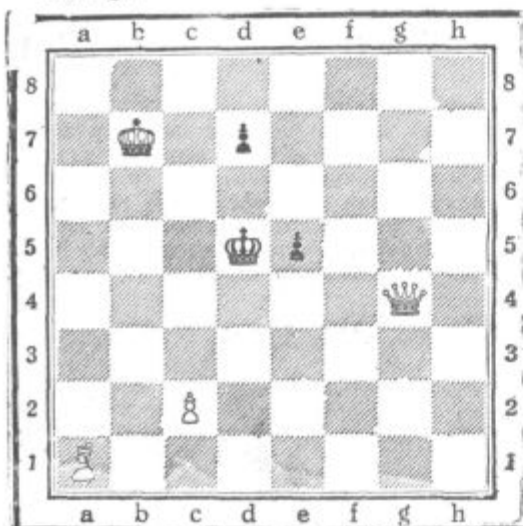
Beli: Bogoljubov Črni: Aljehin

1. d2—d4, d7—d5; 2. Sg1—f3, e7—e6; 3. c2—c4, a7—a6; 4. c4—c5, b7—b6; 5. c5:b6, c7—c5! 6. Sb1—c3, Sb8—d7; 7. Sc3—a4, c5—c4? 8. Lc1—d2, Lf8—d6; 9. b2—b3, Lc8—b7; 10. e2—e3, c4—b3; 11. Dd1:b3, Sg8—e7; 12. Lf1—d3, 0—0; 13. 0—0, Se7—c6; 14. Tf1—c1, e5—e5; 15. Ld3—f5! e5—e4; 16. Sf3—e1, Sd7—f6; 17. Sa4—c5, Dd8—e7; 18. g2—g3, Tf8—b8; 19. a2—a4, a6—a5; 20. Db3—b5, Sc6—d8; 21. Sc5:b7, Sd8:b7; 22. Ta1—b1, h7—5; 23. Se1—g2, g7—g6; 24. Lf5—h3, g6—g5; 25. Lh3—f5, De7—d8; 26. Tc1—c6, Ld6—e7; 27. h2—h4, g5:h4; 28. Sg2:h4, Sb7—d6; 29. Tc6:d6; Dd8:d6; 30. b6—b7, Ta8—a7; 31. Lf5—c8, Le7—d8; 32. Sh4—f5, Dd6—a6; 33. Db5—c5, Ta7:b7; 34. Tb1—b5? Tb7:b5; 35. Lc8:a6, Tb5:c5; 36. d4:c5, Sf6—d7; 37. c5—c6, Sd7—e5; 38. Sf5—d4, Tb8—b2; 39. Ld2—c3, Tb2—b1+; 40. Kg1—g2, Ld8—b6; 41. La6—b7, Se5—f3; 42. Sd4:f3? e4:f3+; 43. Kg2:f3, Lb6—c7; 44. Lb7—a6, Tb1—c1; 45. Lc3—d4; Tc1:c6; 46. La6—b7, Tc6—c4; 47. Lb7:d5, Tc4:a4; 48. Kf3—e2, Lc7—d6; 49. f2—f4, Ld6—f8; 50. f4—f5, Ta4—b4; 51. Ld4—c3, Tb4—g4; 52. Lc3—e5, a5—a4; 53. e3—e4, h5—h4; 54. Ke2—f3, h4—h3! 55. Le5—f4+; Tg4—g7; 56. g3—g4? Tg7—h7; 57. Lf4—h2, Lf8—d6! 58. Lh2:d6, h3—h2; 59. Ld6:h2, Th7:h2; 60. e4—e5, a4—a3; 61. e5—e6, f7:e6; 62. Ld5:e6+, Kg8—f8; 63. Kf3—f4, a3—a2. Beli kapitulira.

PROBLEM 69

N. Tereščenko

Druga nagrada turnirja »Zürcher Illust. Zeitung«.

Mat v treh potezah.

Rešitev problema 67

1. Dg5—f5, Sc3—e4 (a) 2. S:f6 mat 1. Sf6—e4 (b) 2. S:c3 mat. 1. f4—f3 (c) 2. Se3 mat 1. ... e5—e4 (d). Sedaj ni mogoča več ista oblika mata; polje d3 postane prosto, ker je črni izločil učinek bele kraljice na diagonalni in bi beli zaprl lastni stolp h3. Sedaj pa učinkuje kraljica na odpirajočo se peto horizontalno, torej 2. Sb6 mat.

Rešitev problema 68

1. Th5—g5, Kd4 2. Tg3, Kd5 3. Tg1, Kd4 4. Td1, K d5 5. Ta1, Kd4, 6. Ta3, Kd5 7. Ta8, Kd4 8. Td8 mat.

ZA MISLEČE GLAVE

127

Nenavadno število

V številu s tremi mesti znaša stotica osmi del vsote iz obeh drugih mest. Prav tako znaša tudi ednica osminko vsote obeh drugih števil. Katero je to število?

Rešitev k št. 124

Železniška

Glavni tir pred postajo označimo z a, za postajo z b, na postaji vstrie izogibalnega tira s c, izogibalni tir z d in vlaka z A in B. A vozi najprvo od a do d, ostavi 4 vozove, vozi nato preko b in c tako daleč na a, da dobi na tem tiru še B prostor. B vozi od b preko c na a, nato nazaj preko d do b, pri čemer vzame ostavljene 4 vozove A s seboj na b. Potem vozi A na d, pusti B na c mimo sebe, B ostavi na c 4 vozove A. B vozi sedaj na b in si vzame tam na c stoječe vozove.

Rešitev k št. 125

Delitve brez ostanka

Prvo izmed števil, ki jih iščemo, bodi Z, vsota njegovih števil s, četvorica kvocientov, ki jih dobimo pri delitvi z vsotami števil, so A, B, C in D. Ker je Z enako sA, je $Z-s = sA-s = s(A-1)$, $Z+1 = (s+1)B$, $(Z+1) - (s+1) = Z-s = (s+1)B - (s+1) = (s+1)(B-1)$; prav tako je $Z-s = (s+2)(C-1) = (s+3)(D-1)$. Zato je $Z-s = s(A-1) = (s+1)(B-1) = (s+2)(C-1) = (s+3)(D-1)$. Ta enačba se da s celimi števili rešiti samo tedaj, če se dajo posamezni produkti razčleniti v iste primfaktorje. Kratek premislek nam pravi, da $s=2, 3, 4$ ali 5 ne vodi do rešitve, Z $s=6$ dobimo rešitev 510, 511, 512 in 513.

Rešitev k št. 126

Število 142.857.

Čudna lastnost števila 142.857 temelji na tem, da je perioda decimalnega zlomka, ki nastane iz razvoja $1/7$. Številke 1 do 6 so potem ostanki tega razvoja.